

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ МЕТОДИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ НА КУРСАХ ЛІДЕРСТВА

С. Романчук, О. Лесько, М. Кузнєцов, С. Федак С.,
О. Лойко, І. Романів, А. Демків, Ю. Бобко

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна

кореспондент-автор – О. Лесько: orest_lesko@ukr.net

doi: 10.32626/2309-8082.2020-16.79-84

У військових закладах вищої освіти (ВЗВО) в курсантів формують методичні знання, вміння та навички з проведення занять із різних дисциплін професійної підготовки, в тому числі з фізичної підготовки. Переклад покликаних контингентів з чотирьохрічного на річний термін служби (курси лідерства – для осіб, які вже здобули вищу освіту не нижче бакалавра), адекватно сучасним вимогам бойової практики до фізичної готовності військовослужбовців, надають проблемі вдосконалення методичної складової курсантам курсів лідерства з фізичного виховання особливої актуальності. Для досягнення поставленої мети були використані теоретичний аналіз та узагальнення даних літературних джерел і досвіду передової практики фізичної підготовки курсантів; педагогічні методи (спостереження, констатувальний експеримент). Проведеним дослідженням обґрунтовано програму методичної складової системи фізичного виховання, в якій поетапно оптимізовано структуру та зміст методичної складової під час проведення форм фізичної підготовки з врахуванням особливостей застосування військових підрозділів в сучасних умовах діяльності Збройних сил України. Сформовано методичні завдання та методичні картки на цілий рік навчання курсантів курсів лідерства у ВЗВО з врахуванням особливостей військово-професійних завдань та дій за призначенням. Одержані дані сприяли розширенню уявлень про формування методичних у майбутніх офіцерів, які на базі вищої освіти навчаються на курсах лідерства протягом одного навчального року, навичок військово-професійного спрямування та оптимізації методичної складової фізичного виховання у ВЗВО.

Ключові слова: фізичне виховання, методична складова, військовослужбовець, курси лідерства, вищий заклад військової освіти.

Romanchuk S., Lesko O., Kuznetsov M., Fedak S., Loiko O., Romanov I., Demkiv A., Bobko Yu. Formation of the basics of the methodical component of physical education in future officers training in leadership courses.

Abstract. The physical readiness of military personnel to solve combat training tasks as an integral part of the individual combat readiness of military personnel of the Armed Forces of Ukraine largely depends on the quality of the organization of physical education and special physical training. Therefore, in higher military educational establishments, cadets form methodological knowledge and skills to conduct classes in various disciplines of vocational training, including physical training. The change of the summoned contingents from four years to one year of service (leadership courses—for persons who have already graduated and gained at least Bachelor's degree), adequate to the modern requirements of combat practice for the physical readiness of servicemen, make the problem of improving the methodological component of the cadet's qualifications especially relevant. *The purpose of the research* is to present the newest program to form methodological component of physical training of cadets (leadership courses) of higher military educational institutions. *Research methods.* The following methods were used to solve the purpose of the research work: theoretical analysis and data generalization from literary sources and experience of the best practice of physical training of cadets; pedagogical methods (observation, ascertaining experiment). *The results of the research.* The article deals with the actual scientific problem of the methodological component of the physical education of future officers who are trained in leadership courses (one year on the basis of higher education) at a higher military educational institution (HEI). In the future they will become leaders of various forms of physical training with subordinate personnel of the unit. The program of the methodological component of the physical education system is substantiated, in which structure and content of the methodological component is gradually optimized during physical training, taking into account the peculiarities of the use of military units in the current conditions of activity of the Armed Forces of Ukraine. Methodological tasks and cards for the whole year of training for cadets of leadership courses in high schools have been formed, taking into consideration the peculiarities of military-professional tasks and actions by purpose. *Key findings.* The directions of formation of methodological skills of future officers (who are trained in leadership courses for one year on the basis of higher education) of military units in educational disciplines of military-vocational direction and the direction of optimization of the methodological component of physical education in higher military educational institution have been expanded.

Key words: physical education, methodical component, serviceman, leadership courses, higher military education institution.

Вступ

Фізична готовність військовослужбовців до вирішення навчально-бойових завдань, як складова частина індивідуальної бойової готовності військовослужбовців Збройних Сил України багато в чому залежить від якості організації проведення фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки. Тому у військових закладах вищої освіти (ВЗВО) формують методичні знання, вміння та навички курсантів проводити заняття з різних дисциплін професійної підготовки, в тому числі фізичної. Для курсантів курсів лідерства все навчання стискається з чотирьохрічного на річний термін служби (курси лідерства – для осіб, які вже здобули вищу освіту не нижче бакалавра), адекватно сучасним вимогам бойової практики до фізичної готовності військовослужбовців, надають проблеми вдосконалення методичної складової курсантам курсів лідерства ВЗВО з фізичного виховання особливої її актуальності.

На жаль, у щорічних звітах державної екзаменаційної комісії відзначається відносно низький рівень методичної підготовленості курсантів у ВЗВО та офіцерів у військах [1; 6; 13; 15; 16]. В той самий час відсутні комплексні дослідження, направлені на формування методичної складової фізичного виховання курсантів, які не дозволяють вирішувати протиріччя, що склалася між рівнем вимог до бойової підготовки, і ефективністю педагогічного процесу фізичного виховання курсантів у ВЗВО. Особливо актуальною є ця робота на даний час, оскільки нещодавно створені курси лідерства випускають молодих офіцерів за один рік навчання на базі здобутої раніше вищої освіти, вивчаючи тільки військові спецдисципліни; а також потрібно пам'ятати що вже шість років на сході України іде неоголошена війна з однією з терористичних, агресивних, підступних армій світу – російською. Загальновідомим фактом є важливість фізичної підготовки військовослужбовця, яка в найбільшій мірі залежить від методичної складової [3; 10; 11]. На сьогоднішній день гостро постало питання удосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців. Практично третину століття питання фізичної підготовки як системи та її складової – методичної частини – завжди відходило на другорядний план. Вдосконаленню її приділяли недостатньо уваги, зокрема науковці. ЗСУ на початку свого розвитку взяли за основу радянську модель військово-фізкультурної освіти, яка передбачала підготовку спеціалістів у цій сфері тільки для військових частин (полку, дивізії, виду збройних сил), а для військових підрозділів (взводу, роти, батальйону) така підготовка не здійснювалась. Формування методичної підготовленості курсантів ВЗВО в процесі фізичної підготовки в цих підрозділах

організовували командири взводів та рот, які отримували методичні основи фізичної підготовки у ВЗВО. У зв'язку з відпрацюванням нової Концепції розвитку фізичної підготовки у ЗСУ досить важливим і актуальним, на наш погляд, є створення сприятливих умов для фізичного вдосконалення курсантам та слухачам ВЗВО. У найближчому майбутньому більшості з них доведеться приймати оперативні та правильні рішення, від яких залежатиме життя та долі людей. Проблема виникла у зв'язку з урахуванням аналізу фізичної підготовки, концептуальних змін в організації системи бойової підготовки, результатів окремих наукових праць та досвіду підготовки військовослужбовців провідних іноземних армій [2; 14; 15]. На сучасному етапі реформування ЗСУ застарілість методичної складової фізичної підготовки у ВЗВО, які готують майбутніх офіцерів командних ланок, потребує змін існуючої системи фізичної підготовки та її подальшого удосконалення та розвитку.

Проблеми підвищення рівня методичної підготовленості студентів та різних категорій військовослужбовців на етапах професійного становлення вивчали багато науковців, серед них: Романчук С. В., Ольховий О. М., Петрук А. П., Лойко О. М. та ін. [4; 5; 7; 12]. На думку вчених А. В. Магльованого, Леська О. М. та ін. одним із головних напрямків, за яким можна вирішувати питання інтенсифікації фізичної підготовки курсантів, є вдосконалення методичних основ [2; 8; 15].

Методичну основу процесу фізичної підготовки курсантів становлять усі відомі педагогічні методи, що науково обґрунтовують удосконалення людини при комплексній реалізації трьох процесів – навчання, виховання й розвитку [5; 9; 15]. Вивченням досвіду різних аспектів організації навчання керівників фізичної підготовки в провідних іноземних арміях займався професор Магльований А. В. та ін. [2]. Визначено, що спільною рисою в системі навчання військовослужбовців є здійснення методичної підготовки, достатньої для грамотної організації та проведення процесу фізичного вдосконалення як власного, так і підпорядкованого особового складу підрозділу. Закордонний досвід свідчить про значну увагу, яка надається питанню набуття знань, формувань навичок та звичок до самостійних занять.

Хоча окремими науковцями розглядалися певні складові системи підготовки керівників, але цього, вочевидь, недостатньо у зв'язку зі зміною структури та змісту процесу бойової підготовки, новими підходами до використання методів, прийомів та засобів підготовки військ. Аналіз наукової літератури засвідчив недостатню кількість робіт, спрямованих на комплексне дослідження вимог до методичної складової системи фізичної підготовки в умовах реалій сучасного рефор-

мування Збройних Сил України та визначення напрямів її вдосконалення.

Питання методичної підготовленості в комплексі, як складової фізичної підготовки курсантів раніше не вивчалось, або вивчалось епізодично та фрагментарно. При незалежній Україні відсутня новостворена система методичної складової фізичної підготовки військовослужбовців загалом і курсантів командних спеціальностей зокрема.

Дослідження виконано відповідно до плану НДР за темою «Модель фізичної підготовки у Збройних силах України зразка 2017 року та перспективи її розвитку», шифр – «ПЕРСПЕКТИВА-ФП» (номер державної реєстрації 0101U001568).

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження полягала в розробленні інноваційної програми формування у курсантів методичної складової фізичного виховання під час навчання у ВЗВО на курсах лідерства. Завдання дослідження спрямовували на досягнення такої мети, а передбачали вони вибір адекватних методів дослідження, одержання необхідних емпіричних даних, інтерпретацію цих даних, урахування рекомендації дослідників [18; 22]. Така, використовували такі методи: аналіз, узагальнення даних літературних джерел і досвіду передової практики фізичної підготовки курсантів; педагогічні методи (спостереження, констатувальний і формувальний експерименти); математичної статистики.

Результати дослідження

Методична підготовка є однією із складових компетентностей професійної підготовки, сформованих у курсантів в процесі навчання у ВЗВО. Цей розділ навчальної програми передбачає оволодіння курсантами знань і умінь з організації і методики проведення всіх форм фізичної підготовки військовослужбовців та розвитку основних психофізичних якостей [5; 9; 15; 20]. Але питання змісту засобів, та обсягу навчання з цього розділу є різне. У навчальній програмі для ВЗВО України з дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка» тісно пов'язані теоретичний, методичний та практичний розділи програми. Питання змісту, засобів та обсягу навчання у кожному розділі визначається в робочих програмах ВЗВО з урахуванням специфіки навчання. Саме під час методичної практики формується компетентність, що забезпечується системою педагогічних умінь (методичних, командних, управлінських та організаторських).

Головною метою програми формування методичної підготовленості курсантів є оволодіння курсантами методичними знаннями, вміннями та навичками дос-

татніми для ефективної організації та проведення фізичної підготовки на рівні роти, а також виконання функцій стосовно фізичної підготовки у відповідності зі своїм військово-професійним призначенням.

Головний принцип – формування методичних знань, вмінь та навичок курсантів відбувається поступово – від простого до складного.

Розроблена програма свідчить, що методична підготовка майбутніх керівників фізичної підготовки особового складу військових підрозділів Збройних Сил України є системою знань основ закономірностей фізичного вдосконалення людини в умовах військової служби, вмінь та навичок, за допомогою яких відбувається передача курсантам знань, що формують здатність виконувати фізичні вправи та інші рухові дії та розвивають фізичні якості.

Згідно авторської програми формування методичної підготовленості курсантів починається у процесі їхньої професійної підготовки у ВЗВО в рамках навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» і відбувається з дотриманням певних закономірностей. Правильне розуміння цих закономірностей прискорює формування методичної підготовленості майбутніх керівників фізичної підготовки. Найвагомими закономірностями формування та вдосконалення рівня методичної підготовленості військовослужбовців є наступні:

- формування педагогічних навичок та вмінь відбувається ефективніше, коли воно проходить одночасно з вивченням техніки виконання фізичних вправ, прийомів і дій;
- формування окремих методичних (педагогічних) знань навичок є взаємопов'язаним;
- навички керівництва особовим складом (подання команд, надання розпоряджень та ін.) формуються швидше, ніж інші методичні навички. Це зумовлено тим, що вони формуються у військовослужбовців і в процесі інших предметів професійної підготовки та переносяться на фізичну підготовку;
- темпи розвитку методичних (педагогічних) навичок і вмінь мають зворотну залежність від їх вихідного рівня. Чим вище початковий рівень розвитку навичок, тим менше їх приріст і навпаки. Але абсолютний приріст методичної підготовленості знаходиться у прямій залежності від початкового рівня підготовленості;
- ступінь збереження методичних навичок і вмінь залежить від їх складності та характеру. Складні навички та вміння (організація фізичного тренування, дозування навантаження, застосування методів навчання та розвитку) втрачаються швидше

і меншою мірою зберігаються. Практика фізичної підготовки у військах показує, що періодичність проведення інструкторсько-методичних занять в 1–1,5 місяця дозволяє запобігти зниженню навіть найскладніших організаційно-методичних навичок та вмій;

- навички, що базуються на рухових діях (показ вправ, прийомів та дій, надання страховки та допомоги), з часом змінюються дуже повільно;
- чим вище рівень абсолютної методичної підготовленості, тим менше ступінь її зниження без підкріплення.

На основі досліджень ми представили зміст програми формування методичної підготовленості для курсантів ВЗВО різних курсів навчання в процесі фізичної підготовки (рис. 1). З нього видно, що методична підготовленість є складовою і впливає на професійну (навчально-бойову) діяльність. До методичної підготовки входять як теоретичні знання так і їх реалізація на практиці через методичні вміння та навички. Визначений зміст методичної складової фізичної підготовки курсантів ВЗВО сформований відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників різних спеціальностей. Методичні завдання відповідають принципу послідовності навчання, а також програм професійно-орієнтованих дисциплін, вмісті яких сформовані таким чином, що курсант повинен оволодіти професійними навичками солдата, а потім послідовно навичками командира взводу, роти тощо. Спеціальна спрямованість методичних завдань курсантам основних груп військових спеціальностей визначається змістом програми з навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» та порядком підготовки до методичної практики.

Про доцільність та ефективність авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів (курсів лідерства) ВЗВО свідчать проаналізовані показники загальної успішності курсантів ЕГ з військово-прикладних дисциплін (вогнева підготовка, тактична підготовка, водіння бойових машин, бойова система виживання воїна та ін.), які достовірно вищі в порівнянні з результатами курсантів КГ.

Експериментально доведено, що надбання теоретичних та організаційно-методичних знань, умінь, навичок із проведення різних форм фізичної підготовки позитивно впливає на результати успішності курсантів експериментальної групи з дисциплін військово-прикладного напрямку, хоча в контрольній групі також відбулись позитивні і достовірні зміни. Так, у контрольній групі покращення результату загальної успішності з військово-прикладних дисциплін становить

0,21 бал ($p > 0,05$), в експериментальній групі позитивні зрушення дещо кращі, різниця становить 0,39 балів ($p < 0,05$). Наприкінці педагогічного експерименту спостерігається статистична достовірність у результатах між контрольною (4,06 балів) та експериментальною (4,19 балів) групами ($p < 0,05$), що було відсутнє на початку згідно даних середніх значень ($p > 0,05$). Детальнішу інформацію про результати формувального педагогічного експерименту буде подано окремим текстом згодом.

Дискусія

Програма вдосконалення методичної підготовки курсантів ВЗВО, яку було запропоновано, включає чотири основні підетапи, зміст яких обґрунтовано на теоретичному рівні. Організація навчально-методичного заняття також складається з декількох етапів, зокрема з підготовчого етапу;

основного етапу; заключного етапу. У підготовчому етапі суб'єкт та об'єкт навчально-виховного процесу працюють в тісному тандемі, але основна відповідальність полягає на викладача. На основі робочої програми навчальної дисципліни та розкладу занять викладач визначає час для виконання завдання методичної практики, порядок її проведення та організаційно-методичні вказівки. В організаційно-методичних вказівках передбачається організація заняття, найефективніші методи і методичні прийоми формування педагогічних знань, умінь і навичок. Одночасно з розробкою конспекту викладач дає завдання курсантам на підготовку і проведення методичної практики.

Про доцільність та ефективність авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів (курсів лідерства) ВЗВО свідчать дані окремих дослідників [19–21].

Проаналізувавши показники загальної успішності курсантів із військово-прикладних дисциплін (вогнева підготовка, тактична підготовка, водіння бойових машин, бойова система виживання воїна та ін.) відзначили, що при використанні запропонованої розробки вони були суттєво вищими, ніж у курсантів, які займалися за традиційною методикою. Одержання теоретичних та організаційно-методичних знань, умінь та навичок проведення різних форм фізичної підготовки позитивно впливає на результати успішності курсантів з дисциплін військово-прикладного напрямку.

Одержані результати певною мірою узгоджуються з даними інших дослідників [4; 5; 6]. Водночас, вони відрізняються кількісно за деякими показниками, а саме є вищими. Одну з причин такої розбіжності пов'язуємо саме зі змістом запропонованої нами розробки.

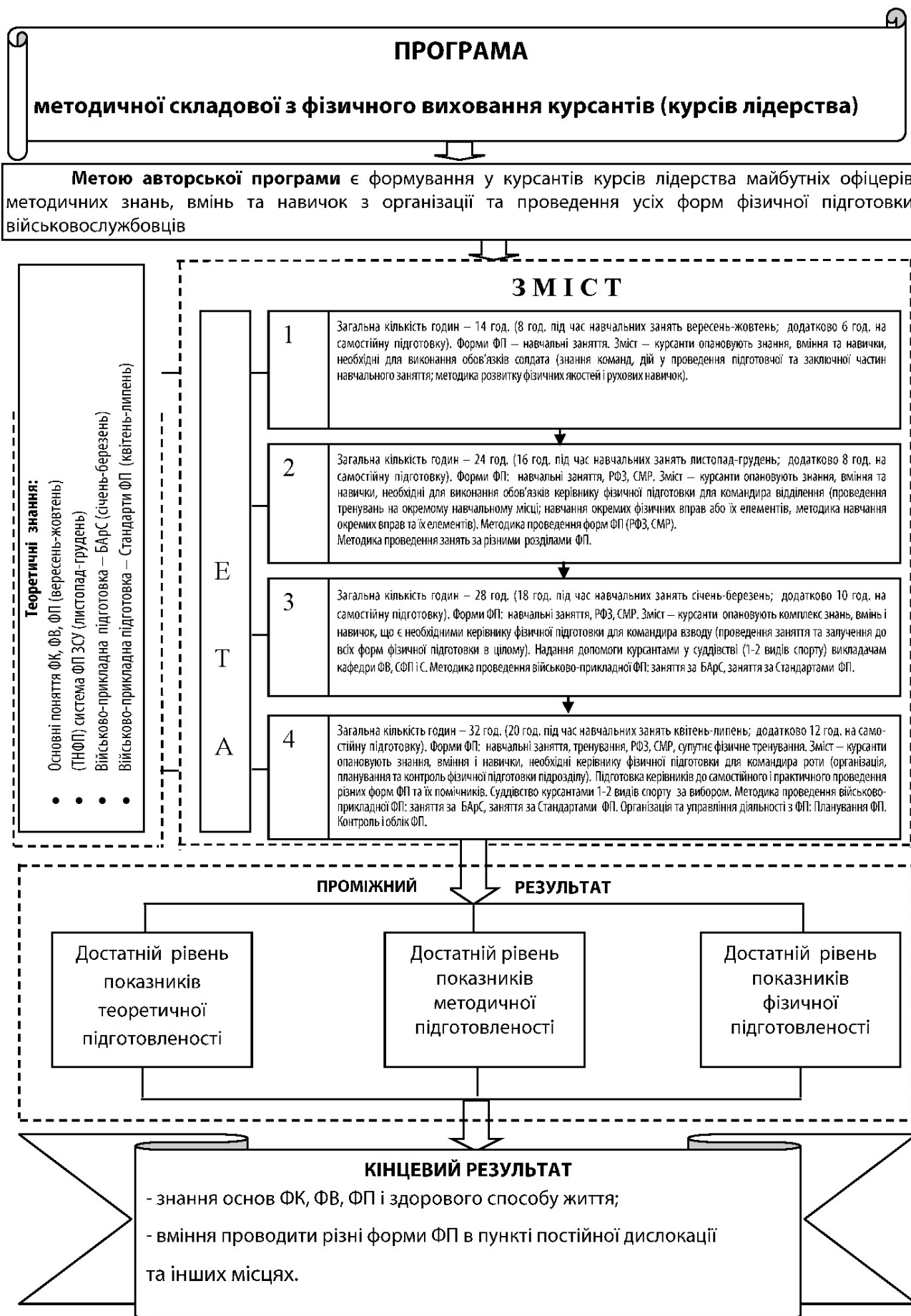

Рис. 1 Блок-схема методичної підготовки курсантів (курсів лідерства)

Висновки

Розкрито нові особливості програми формування методичної складової курсантів ВЗВО в процесі фізичної підготовки. Представлено компоненти методичної майстерності, вимоги й оцінювання керівника фізичної підготовки, методичні завдання для курсантів курсів лідерства (один рік навчання спеціальним військовим дисциплінам, на основі вже раніше здобутої вищої освіти) навчання на різних спеціальностей, які враховують особливості організації фізичної підготовки у військових підрозділах, куди прибудуть випускники для подальшого проходження служби на посадах командирів – керівників фізичної підготовки.

Розроблено поради щодо організації індивідуальної фізичної (методичної як складової) підготовки молодим офіцерам.

Перспективами використання результатів дослідження буде впровадження даної програми у практику та вивченні ефективності; вивченні взаємозв'язку між рівнем методичної, фізичної, теоретичної підготовленості і розробка конкретніших методичних вказівок з проведення різних форм та заходів фізичної підготовки військовослужбовців.

Конфлікт інтересів. Автори зазначають, що між ними не існує конфлікту інтересів, вони підтверджують дані вищевказаних авторів, але з дещо іншим контингентом досліджуваних.

Джерела та література

- Єдинак Г. А., Приступа Є. Н. До питання про вдосконалення системи оцінювання фізичної підготовленості військовослужбовців Збройних Сил України. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2012. № 4(20). С. 276–280.
Iedyak, H. A., Prystupa, Ye. N. (2012), "Do pytannia pro vdoskonalennia systemy otsiniuvannia fizychnoi pidhotovlenosti viiskovoslužbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy" [To the question of improving the system of assessment of physical fitness of military personnel of the Armed Forces of Ukraine]. *Physical education, sports and health culture in the modern world*, No. 4 (20), pp. 276–280. [in Ukraine].
- Магльований А., Петрук А., Лесько О., Кожух Н. Фізична підготовка в системі формування військових фахівців провідних іноземних армій. Спортивна наука України : електронне вид. 2015. № 5. С. 16–20. URL: <http://sportsscience.idufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/349/338>
Mahlovanyi A., Petruk A., Lesko O., Kozhukh N. (2015), "Fizychna pidhotovka v systemi formuvannia viiskovykh fakhivtsiv providnykh inozemnykh armii" [Physical training in the system of formation of military specialists of leading foreign armies]. *Sports Science of Ukraine*, No. 5, pp. 16–20. Retrieved from: <http://sportsscience.idufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/349/338> [in Ukraine].
- Методична підготовка / уклад. Логінов Д. О., Лойко О. М. Львів : Військовий інститут при Державному університеті «Львівська політехніка», 2000. 70 с.
Lohinov, D. O., Loiko, O. M. (2000), *Metodychna pidhotovka* [Methodical preparation]. Viiskovyi instytut pry Derzhavnomu universyteti «Lvivska politekhnik», Lviv. 70 p. [in Ukraine].
- Овчарук І. С., Єдинак Г. А. Моделювання параметрів занять з фізичної підготовки курсантів, майбутніх фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій : метод. реком. Кам'янець-Подільський, 2007. 118 с.
Ovcharuk, I. S., Iedyak, G. A. (2007), *Modeliuvannia parametriv zaniat z fizychnoi pidhotovky kursantiv, maibutnykh fakhivtsiv z likvidatsii naslidkiv nadzvychainykh sytuatsii* [Modeling of parameters of occupations on physical preparation of cadets, future specialists in elimination of consequences of emergencies]. Kamianets-Podilskyi. 118 p. [in Ukraine].
- Петрук А. П. Оптимізація методичної складової системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 Придніпр. держ. акад. фіз. культури і спорту. Харків, 2018. 287 с.
Petruk, A. P. (2008), *Optimizatsiia metodychnoi skladovoi systemy fizychnoi pidhotovky kursantiv vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv* [Optimization of the methodological component of the system of physical training of cadets of higher military educational establishments]: diss. for the sciences degree of Cand. Sciences in Phys. education and sports: 24.00.02 Prydnipr. state. Acad. Phys. culture and sports. Dnipro. 287 p. [in Ukraine].
- Петрук А., Романчук С., Лесько О., Демків А., Гоманюк С., Воронцов О. Динаміка методичної підготовленості курсантів у процесі оптимізації фізичної підготовки. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2018. № 2(42). С. 64–70.
Petruk, A., Romanchuk, S., Lesko, O., Demkiv, A., Homaniuk, S., Vorontsov, O. (2018), "Dynamika metodychnoi pidhotovlenosti kursantiv u protsesi optymizatsii fizychnoi pidhotovky" [Dynamics of methodological training of cadets in the process of optimization of physical training]. *Physical education, sports and health culture in the modern world*, No.2 (42), pp. 64–70. [in Ukraine].
- Приступа Є. Н., Романчук С. В. Військові багатоборства та військово-прикладні види спорту в системі підготовки фахівців Збройних Сил України. Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія : Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини. 2012. Випуск. 5. С. 223–230.
Prystupa, Ye. N., Romanchuk, S. V. (2012), "Viiskovi bahatoborstva ta viiskovo-prykladni vydy sportu v systemi pidhotovky fakhivtsiv Zbroinykh Syl Ukrainy" [Military all-rounds and military-applied sports in the system of training of specialists of the Armed Forces of Ukraine]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi national Ivan Ohienko university. Physical education, sports and human health*. Issue 5, pp. 223–230. [in Ukraine].
- Романчук В., Муляр М., Романчук С. Організація методичної підготовки курсантів з навчальної дисципліни „Фізичне виховання, підготовка і спорт” : метод. реком. Житомир : ЖВІРЕ, 2004. 104 с.
Romanchuk, V. M., Muliar, M. I., Romanchuk, S. V. (2004), *Orhanizatsiia metodychnoi pidhotovky kursantiv z navchalnoi dystsypliny „Fizychno vykhovannia, pidhotovka i sport”* [Organization of methodological training of cadets in the discipline "Physical Education, Training and Sports"]. Zhytomyr. 104 p. [in Ukraine].
- Романчук С., Романчук В., Боярчук О., Гусак О. Підготовка керівників фізичної підготовки під час навчання у військових навчальних закладах. Молода спортивна наука України. 2011. Випуск 13, т. 4. С. 126–130.
Romanchuk, S., Romanchuk, V., Boiarchuk, O., Husak, O. (2011), "Pidhotovka kerivnykiv fizychnoi pidhotovky pid chas navchannia u viiskovykh navchalnykh zakladakh" [Training of physical education leaders during military training]. *Young sports science of Ukraine*, Issue 13 Vol. 4, pp. 126–130. [in Ukraine].

10. Романчук С. Методична підготовленість командирів підрозділів щодо організації фізичної підготовки курсантів військових навчальних закладів. Молода спортивна наука України. 2009. Випуск 13, т. 4. С. 216.
Romanchuk, S. (2009), "Metodychna pidhotovlenist komandyriv pidrozdiliv shchodo orhanizatsii fizychnoi pidhotovky kursantiv viiskovykh navchalnykh zakladiv" [Methodological preparedness of unit commanders for the organization of physical training of military education cadets]. *Young sports science of Ukraine*, Issue 13 Vol. 4, pp. 216. [in Ukraine].
11. Романчук С., Логінов Д., Анохін Є. Методичний практикум з навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт»: навч.-метод. посіб. Львів, 2010. 128 с.
Romanchuk, S. V., Lohinov, D. O., Anokhin, Ye. D. (2010), *Metodychnyi praktykum z navchalnoi dystsyplyny "Fizyчне vykhovannia, spetsialna fizychna pidhotovka i sport"* [Methodical Workshop on Physical Education, Special Physical Training and Sports]. Lviv. 128 p. [in Ukraine].
12. Романчук С. В. Дослідження фізичної підготовленості військово-службовців під час ведення бойових дій. Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015. Випуск 3К(56). С. 24–31.
Romanchuk, S. V. (2015), "Doslidzhennia fizychnoi pidhotovlenosti viiskovosluzhbovtiv pid chas vedennia boiovykh dii" [Investigation of the physical preparedness of military personnel during combat operations]. *Scientific journal Nat. ped. MP Dragomanov University. Series 15, Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*, 3K(56). pp. 24-31. [in Ukraine].
13. Романчук С. В. Об оценке влияния субъективного отношения командиров подразделений к процессу физической подготовки курсантов технического ВУЗа. Физична підготовка військовослужбовців: матеріали II відкритої наук.-метод. конф. Київ, 2004. С. 171–177.
Romanchuk, S. V. (2004), "Ob otsenke vliyaniya sub'yektivnoho otnosheniya komandyrov podrazdeleniy k protsessu fizycheskoi podhotovky kursantov tekhnicheskoho VUZa" [On the assessment of the influence of the subjective attitude of unit commanders on the process of physical training of cadets of a technical university]. *Fizychna pidhotovka viiskovosluzhbovtiv: Materialy II vidkrytoi nauk.-metod. konf. Kyiv*, 171–177. [in Ukraine].
14. Романчук С. В. Теоретико-методологічні засади фізичної підготовки курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ Збройних Сил України: дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2013. 540 с.
Romanchuk, S. V. (2013), "Teoretyko-metodolohichni zasady fizychnoi pidhotovky kursantiv viiskovykh navchalnykh zakladiv Sukhoputnykh viisk Zbroinykh Syl Ukrainy" [Theoretical and methodological principles of physical training of cadets of military educational establishments of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine]: diss. for the sciences degree of Doctor Sciences in Phys. education and sports: 24.00.02 Lviv state. University of Phys. culture. Lviv. 540 p. [in Ukraine].
15. Ткачук П. П., Романчук С. В., Лесько О. М., Петрук А. П., Добровольський В. Б., Небожук О. Р., Балдецький А. А. Методична підготовка керівників форм фізичної підготовки: навч.-метод. посіб. Львів: НАСВ, 2017. 159 с.
Tkachuk, P. P., Romanchuk, S. V., Lesko, O. M., Petruk, A. P., Dobrovolskyi, V. B., Nebozhuk, O. R., Baldetskyi, A. A. (2017), *Metodychna pidhotovka kerivnykiv form fizychnoi pidhotovky* [Methodical training of leaders of forms of physical training]. Lviv. 159 p. [in Ukraine].
17. Oderov, A., Romanchuk, S., Fedak, S., Kuznetsov, M., Petruk, A., Dunets-Lesko, A., Lesko, O., Olkhovyi, O. (2017). Innovative approaches for evaluating physical fitness of servicemen in the system of professional training. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(3), 23–27.
18. Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Рута, 2019. 150 с. [in Ukraine].
Galamanzhuk, L., Iedynak, G. (2019), *Osnovy naukovykh doslidzhen'* [Fundamentals of scientific research]. Ruta, Kamianets-Podilskyi. 150 p.
19. Отравенко О. В. Рухова культура як компонент якісної професійної підготовки здобувача вищої освіти. Вісник Кам'янець-Подільського нац. у-ту імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2019. Випуск 12. С. 50–54. doi: 10.32626/2309-8082.2019-12.50-54
Otravenko, O. V. (2019), "Rukhova kul'tura yak komponent yakisnoyi profesiiynoi pidhotovky zdobuvacha vyshchoi osvity" [Motor culture as a component of high-quality vocational training for higher education applicants]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi national Ivan Ohienko university. Physical education, sports and human health*. Issue 12, pp. 50–54. doi: 10.32626/2309-8082.2019-12.50-54 [in Ukraine].
20. Поливач В. М. Методика та роль визначення суб'єктивної оцінки якості фізичного виховання студентів факультету підготовки лікарів для Збройних сил України як фактор покращення системи освіти військових лікарів. Вісник Кам'янець-Подільського нац. у-ту імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2019. Випуск 12. С. 55–59. doi: 10.32626/2309-8082.2019-12.55-59
Polivach, V. M. (2019), "Metodyka ta rol' vyznacheniya sub'yektivnoyi otsinky yakosti fizychnoho vykhovanniya studentiv fakul'tetu pidhotovky likariv dlya Zbroinykh syl Ukrainy yak faktor pokrashchenniya systemy osvity viys'kovykh likariv" [Methodology and role of determining the subjective assessment of the quality of physical education of students of the Faculty of Physician Training for the Armed Forces of Ukraine as a factor for improving the system of education of military doctors]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi national Ivan Ohienko university. Physical education, sports and human health*. Issue 12, pp. 55–59. doi: 10.32626/2309-8082.2019-12.55-59 [in Ukraine].
21. Ленарт Д., Романчук С., Андрес А., Лесько О., Романів І. Оптимізація навчально-тренувального процесу військових п'ятиборців в умовах недостатнього навчально-матеріального забезпечення. Вісник Кам'янець-Подільського нац. у-ту імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2019. Випуск 13. С. 40–45. doi: 10.32626/2227-6246.2019-13.40-45
Lenart, D., Romanchuk, S., Andres, A., Lesko, O., Romanov, I. (2019), "Optimizatsiya navchal'no-trenuval'noho protsesu viys'kovykh p'yatibortsiv v umovakh nedostatn'oho navchal'no-material'noho zabezpechenniya" [Optimization of the training and training process of military pentathlon fighters in conditions of insufficient educational and material support]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi national Ivan Ohienko university. Physical education, sports and human health*. Issue 13, pp. 40–45. doi: 10.32626/2227-6246.2019-13.40-45 [in Ukraine].
22. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ПП Видавництво «Оіюм», 2012. 280 с.
Shiyany, B. M., Iedynak, G. A., Petryshyn, Y. V. (2012), *Naukovi doslidzhenniya u fizychnomu vykhovanni ta sporti* [Scientific research in physical education and sports]. Oiyum, Kamyanets-Podilskyi. 280 p. [in Ukraine].

Надійшла 21.01.2020